УДК 636.32/.38

Сучасний стан та перспективи розвитку вівчарства в Україні

Супрун І.О.[1], Гетя А.А.[1], Фичак В.М.[2]

[1] Національний університет біоресурсів і природокористування України
[2] директор ПП «Генетика і селекція»

Супрун І.О. E-mail: isuprun@nubip.edu.ua; Гетя А.А. E-mail: getya@ukr.net;
Фичак В.М. E-mail: v.fychak@gmail.com:

OPEN ACCESS

Супрун І.О., Гетя А.А., Фичак В.М. Сучасний стан та перспективи розвитку вівчарства в Україні. Збірник наукових праць «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва», 2021. № 2. С. 21–31.

Suprun I., Getya A., Fychak V. Current state and future outlook for development of sheep breeding in Ukraine. «Animal Husbandry Products Production and Processing», 2021. № 2. PP. 21–31.

Рукопис отримано: 31.05.2021 р.
Прийнято: 14.06.2021 р.
Затверджено до друку: 09.12.2021 р.

doi: 10.33245/2310-9289-2021-166-2-21-31

Мета досліджень – аналіз та висвітлення сучасного стану племінного вівчарства в Україні, характеристика вітчизняних порід овець, які є базою для племінної роботи в Україні, та прогнозування їх значення у породотворному процесі. Для аналізу стану розвитку вівчарства в Україні було використано Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2005–2019 рр., Статистичний збірник «Тваринництво України» за 2011, 2018, 2020 рр. та дані Державної митної служби України.

Проведено аналіз стану розвитку вівчарства в Україні. Доведено, що в умовах тривалої кризи за останні 15 років племінне вівчарство в Україні зазнало суттєвого скорочення чисельності поголів'я, звуження породної структури та зміни форми власності, попри те, що в країні наявні природно-кліматичні, історичні, культурні та споживацькі передумови для розвитку галузі вівчарства. Нині племінна база вівчарства в Україні складається з 36 господарств, де розводять 10 порід овець. Загальне поголів'я овець наразі становить 0,7 млн, з яких 26,7 тисяч овець зареєстровано племінними.

Найбільше поголів'я овець зосереджено на півдні та заході країни, де природно-кліматичні умови є сприятливими для ведення галузі. Лідерами за чисельністю є Одеська та Закарпатська, Чернівецька та Запорізька області. Племінне поголів'я зосереджено в Одеській та Херсонській областях. Найчисельнішими породами є асканійська м'ясо-вовнова із кросбредною вовною та асканійська каракульська.

Зроблено висновки про високу репутацію української продукції і необхідність подальшого сприяння її просуванню на зовнішні ринки, оскільки відмічено позитивну динаміку зовнішнього товарообігу продукції вівчарства за останні 4 роки. Аналіз даних зовнішньоекономічної діяльності свідчить про переважання експорту живих тварин над експортом продуктів переробки.

Племінна справа у вівчарстві в Україні не відповідає сучасним вимогам, оскільки загальна кількість племінного поголів'я в 26,7 тис. голів є недостатньою для потреб виробництва. В Україні не здійснюється селекція багатьох популярних порід овець, які користуються попитом у виробників і вже є наявними в країні. Українська гірськокарпатська та сокільська породи належать до локальних порід, однак через відсутність організованої селекційної роботи вони можуть бути втраченими.

Ключові слова: вівчарство, порода, тип, поголів'я, барани-плідники, вівцематки, ягнята, вихід чистої вовни, вихід ягнят.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. В нинішніх умовах господарювання галузь вівчарства залишається однією з перспективних для розвитку з позицій підвищення ефективного використання землі, рівня зайнятості населення, забезпечення переробної та легкої промисловості незамінною сировиною (вовна, овчини, каракуль, смушки, шкіра) та харчовими продуктами (м'ясо, молоко, сир та ін.). Крім того, вівчарство є найменш енерговитратною галуззю. Вівці завдяки своїй біологічній особливості здатні використовувати пасовища з мінімальними витратами майже 8–9 місяців на рік, а тому їх доцільно розводити в усіх природно-кліматичних зонах України [1, 2].

Упродовж останніх двадцяти років галузь зазнала колосальних змін. Це стосується насамперед кількості поголів'я та породного складу овець в Україні. Порівняно з 2005 роком зникли племінні господарства таких порід овець як шароле, тексель, полварс, олібс, кавказька тонкорунна, північно-кавказька, кримський тип та приазовський типи цигайської. Деякі племінні господарства залишились на території анексованого Кримського півострова. Багатоплідний тип каракульської породи не розводять з 2006 року [3, 4].

Метою дослідження було провести аналіз сучасного стану племінного вівчарства в Україні з урахуванням зазначених масштабних змін, а також висвітлити характеристику наявних порід овець, які є базою для племінної роботи.

Матеріал і методи дослідження. Для аналізу стану розвитку вівчарства в Україні було використано статистичні збірники про стан тваринництва в Україні [24, 25, 26], а також Державні реєстри суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2005–2019 рр. [7–17]. Для дослідження використано методи системного узагальнення, графічний, аналітичний та порівняльно-статистичний.

Результати дослідження та обговорення. Незважаючи не те, що вівчарство в Україні має сталі традиції, багато років поспіль поголів'я тварин скорочується. Якщо в 1961 році в Україні нараховувалось 10,1 млн тварин, то на момент розпаду СРСР – 7,9 млн овець (рис. 1). Особливо суттєве скорочення поголів'я відбулося в період з 1991 до 2001 років. Останніми роками поголів'я стабілізувалось і на початок 2021 року становило 621,0 тисяч голів [26, 28].

Варто зазначити, що традиційно в Україні існувало 2 типи виробників, зокрема сільськогосподарські підприємства та господарства населення. Реформування аграрного сектору, яке було здійснено після розпаду СРСР, насамперед спричинило скорочення поголів'я у сільськогосподарських підприємствах. Водночас поголів'я овець у населення скоротилось несуттєво – з 0,9 млн у 1961 році до 0,8 млн у 2011 році, після чого залишається відносно стабільним. Починаючи з 2001 року, у населення почали розводити навіть більше овець, ніж у сільськогосподарських підприємствах.

Наявне поголів'я овець розміщено на території України нерівномірно (рис. 2). Традиційно поголів'я зосереджено в південних областях (Одеська, Запорізька) та гірських (Чернівецька, Закарпатська). Загалом розміщення поголів'я збігається з розташуванням природно-кліматичних зон в Україні: найбільше овець розводять у степовій зоні з поступовим їх зменшенням у напрямі Полісся (поголів'я в Донецькій та Луганській областях враховано лише з частини підконтрольної території). Беззаперечним лідером з вівчарства в Україні є Одеська область, на території якої знаходиться 203,9 тис. голів, або понад 30 % всього поголів'я.

Концентрація поголів'я за різними зонами залежить і від наявності важкодоступних для інших видів сільськогосподарських тварин кормових ресурсів, передусім пасовищ.

Рис. 1. **Динаміка поголів'я овець в Україні станом на 01.01.21 року (тис. голів)**
* без Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини територій у Донецькій та Луганській областях

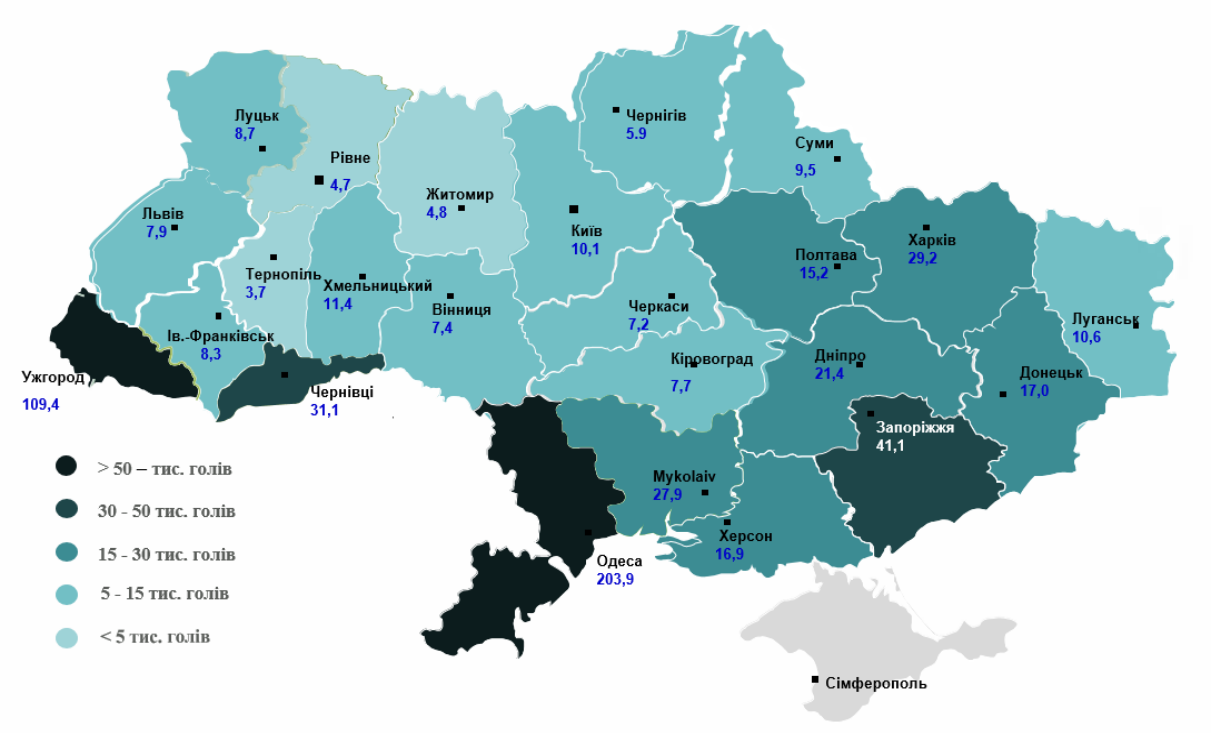

Рис 2. **Чисельність поголів'я овець в областях Україні станом на 01.01.2021 року (тис. голів) [26]**

* Дані виключають тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини непідконтрольних територій у Донецькій та Луганській областях (за 2015-2020 рр.)

Найбільша чисельність поголів'я овець знаходиться в зонах, території яких непридатні для інтенсивного землеробства через кліматичні, рельєфні умови тощо. Сьогодні в основних зонах розведення овець наявні ознаки спеціалізації з виробництва найбільш економічно вигідної продукції, яку забезпечують вівці різних напрямів продуктивності. Разом з природно-кліматичним зонуванням у сучасних економічних умовах важливим чинником є склад населення регіону та його традиції, які пов'язані з вівчарством [22]. Це надзвичайно важливо в умовах нестабільності ринку, яка призвела до майже повної ліквідації вівчарства у деяких областях.

Для зони Карпат позитивними чинниками є наявність великих масивів гірських пасовищ, які впродовж 5 місяців забезпечують овець різноманітними зеленими кормами, попит на продукцію молочного походження (сир, масло), яка є основною в усій зоні, наявність народних промислів з переробки овечої вовни, з якої виробляють ковдри, "ліжники" тощо, а також розвинута санаторно-курортна туристична інфраструктура. Стримувальний чинник цієї зони – віддаленість пасовищ від населених пунктів, незадовільні побутові умови працівників у період "літування" на полонинах, труднощі в процесі заготівлі й постачання кормів на зимовий період (неможливість використання техніки, механізмів), недостатня кількість та висока ціна на концентровані корми.

В Україні розроблено програму розвитку вівчарства [23], однак підтримки з боку держави останніми роками виробникам не надавалось.

Продукція українського вівчарства користується сталим попитом на світовому ринку. Предметом експорту є як живі тварини, так і м'ясо та їстівні субпродукти. Протягом останніх 4-х років обсяги експорту живих тварин у грошовому еквіваленті зросли в 2,4 раза, і за даними Державної митної служби України в 2020 року становили 3,7 млн USD (рис. 3) [6].

Імпорт відбувався винятково з Австрії та Угорщини і обумовлювався племінними потребами. Експорт був спрямований на Йорданію, Саудівську Аравію та Ліван (табл. 1).

Іншою складовою експорту продукції вівчарства є баранина. Через особливості митного обліку баранина та козлятина належать до однієї позиції, однак через незначний обіг м'яса кіз в зовнішньоекономічній діяльності України показники товарообігу за позицією 0204 (баранина або козлятина…) можуть бути основою для характеристики вівчарства.

Обсяги експорту за останні 4 роки зросли майже вдвічі і становили в 2020 році 942,9 тис. грн. Водночас імпорт також збільшився в 1,4 раза (рис. 4).

Основним регіоном експорту баранини та козлятини в 2020 році були країни Азії, зокрема Оман (521,0 тис. USD), Кувейт (237,8 тис. USD) та Шрі Ланка (156,4. тис. USD). М'ясо імпортувалось лише з Австралії та Нової Зеландії. На всі інші регіони припадає менше 1 %.

Аналізуючи дані зовнішньоекономічної діяльності, стає очевидним переважання експорту живих тварин над експортом продуктів переробки.

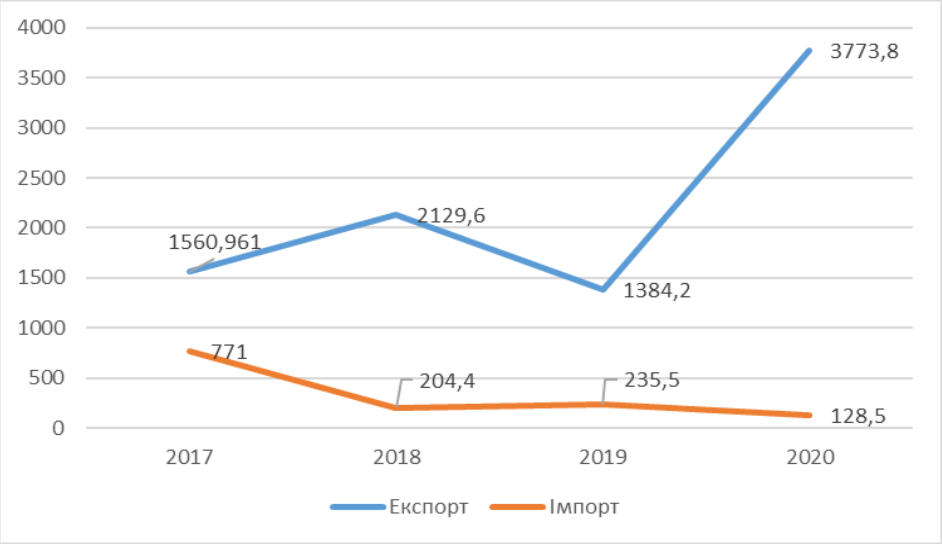

Рис. 3. **Показники зовнішньої торгівлі живими вівцями, тис. USD**

Таблиця 1 – **Обсяги експорту живих овець з України в 2020 році за країнами, тис. USD**

Країна	Обсяг
Йорданія	1 380,7
Саудівська Аравія	1 117,3
Ліван	664,4
Туреччина	410,6
Узбекистан	141,6
Вірменія	30,0
Молдова	29,2

* за даними Державної митної служби України

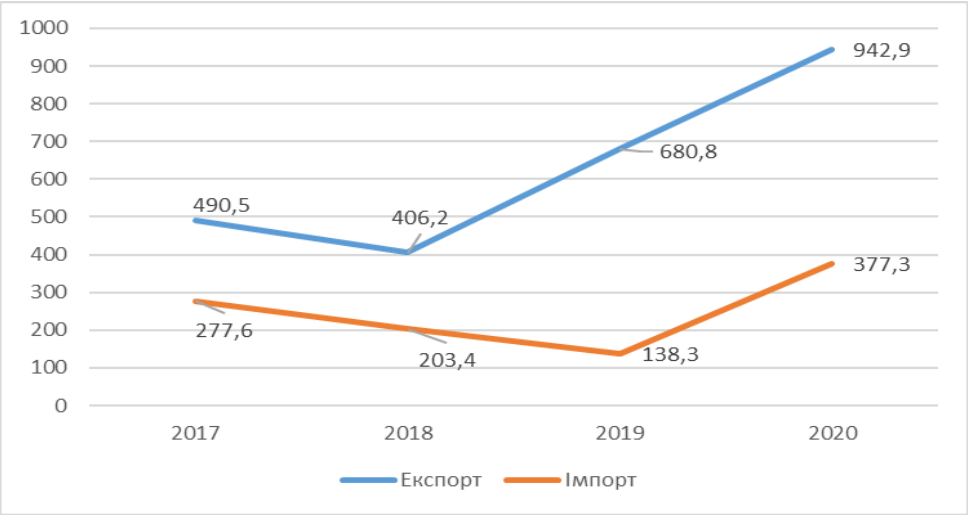

Рис. 4. **Показники зовнішньої торгівлі бараниною та козлятиною, тис. USD**

Однак немає змоги оцінити стан та потенціал галузі вівчарства для виробництва сирів, хоча в багатьох країнах цей продукт разом з м'ясом є важливою складовою ефективності галузі.

Основою для подальшого розвитку вівчарства в Україні є генетичні ресурси та племінна база. Загалом ситуація з поголів'ям племінних овець відображає розвиток вівчарства в Україні (рис. 5).

Необхідно відмітити, що племінним поголів'ям за законодавством України вважається таке, яке розміщено у зареєстрованих сільськогосподарських підприємствах, а не у домогосподарствах. Враховуючи скорочення поголів'я овець у сільськогосподарських підприємств, стає зрозумілим і зменшення племінного поголів'я в них. З 2005 до 2013 років поголів'я племінних овець залишалося порівняно стабільним, зменшившись за 8 років з 65,1 до 53,6 тис. голів. У 2014 році частина племінного поголів'я залишилась на непідконтрольних територіях Донецької, Луганської областей та Криму, тому за даними офіційної статистики поголів'я племінних овець в Україні за рік скоротилося на 16,4 тис. голів. Починаючи з 2016 року, чисельність племінного поголів'я стабілізувалась на рівні 26 тис. голів [28].

Станом на 01.01.2019 року в Україні налічується 36 племінних господарств, де розводять 26,7 тис. голів племінних овець, у тому числі 901 барана-плідника та 16745 вівцематок і ярок старше року. Чисельність поголів'я племінних овець в Україні в різних областях та природно-кліматичних зонах суттєво різниться (рис. 6).

Так, найбільше племінних овець розводять у південних степових районах України. Степову зону історично вважають зоною вівчарства. Нині у племінних господарствах Херсонської та Одеської областей налічується найчисленніше поголів'я: 8584 та 5743 гол. відповідно. До сприятливих чинників для розведення овець у степовій зоні належать наявність великих площ сільськогосподарських угідь, тривалий період пасовищного утримання – до 10 місяців, наявність великої кількості відходів від перероблення продукції рослинництва. Серед несприятливих чинників для вівчарства в південних і степових районах – високий ступінь розораності земель, віддаленість та розкиданість природних кормових угідь на території, відсутність прогонів до них, короткий період, особливо на Півдні, наявності зеленого травостою (у липні трава вже висихає).

Лідером західного регіону України за кількістю племінного поголів'я є Львівська область, в якій за останні 5 років відбулося зростання поголів'я племінних овець на 19 %. Водночас у Рівненській, Тернопільській та Вінницькій областях племінні стада зникли взагалі.

Припинили існування також племінні господарства на півночі України – в Чернігівській та Сумській областях.

На сході України найбільше овець залишилося у Дніпропетровській та Харківській областях. Однак останні 5 років зникли племінні господарства в Донецькій та Луганській областях.

У центральному регіоні України вівчарство найбільше розвинуто у Полтавській області – 1,2 тис. голів, тимчасом у Черкаській та

Рис. 5. **Динаміка чисельності племінних овець в Україні за період 2005-2020 рр.** [7–17]

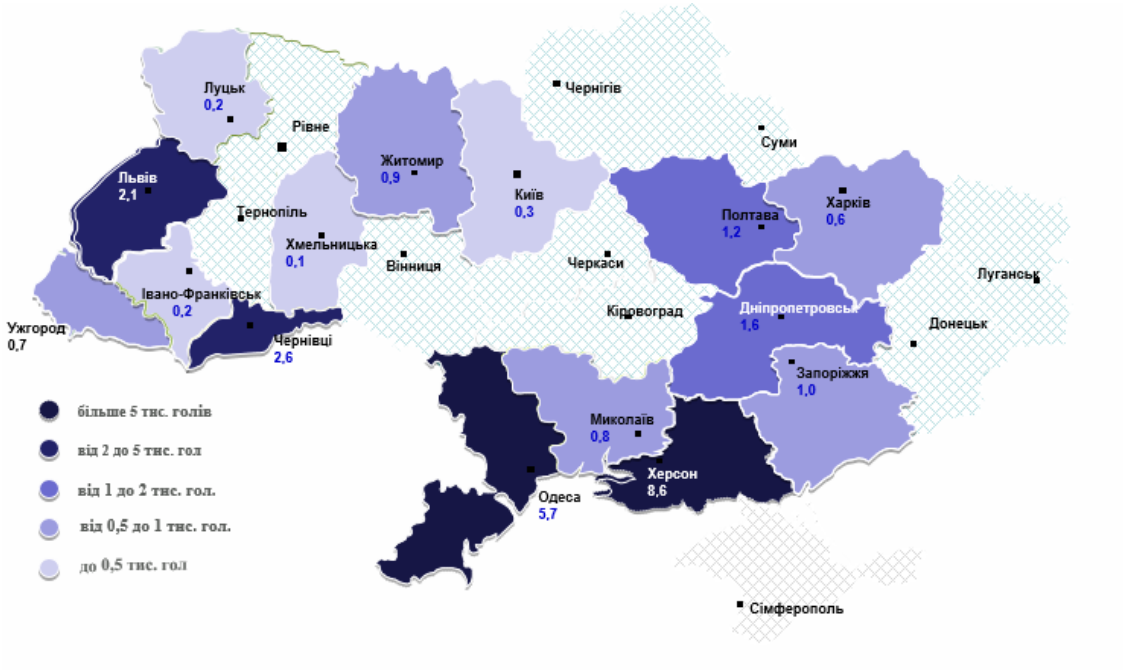

Рис. 6. **Чисельність поголів'я племінних овець в областях України на 1.01.2020 року [17] (тис. голів)**

Кіровоградській областях племінного поголів'я не розводять взагалі.

Загалом ситуація з племінним вівчарством складна. Державна система організації племінної роботи застаріла. Фактично державою визнаються племінними лише тварини, розміщені в атестованих господарствах, які мають бути занесені у відповідний державний реєстр. Ці господарства мають відповідати мінімальним критеріям за поголів'ям та продуктивністю поголів'я залежно від породи. Процедура підтвердження всіх вимог – досить складна для господарств, тому вони не бажають її проходити. Оскільки у держави відсутні будь-які інструменти стимулювання галузі вівчарства, витрати на участь у державній схемі організації селекційної роботи не компенсуються жодним чином. У таких умовах підприємства, які не мають племінного статусу, можуть займатися селекційною роботою в межах свого господарства, не інформуючи державу і не координуючи свою роботу з державними органами та іншими господарствами. Фактично племінна цінність поголів'я у товарних підприємствах може бути вищою, ніж у племінних, що дискредитує всю систему.

Таблиця 2 – **Розподіл поголів'я овець в Україні за породами [17]**

Порода	Поголів'я, голів	Питома вага, %
Асканійська м'ясо-вовнова із кросбредною вовною	7967	30
Асканійська каракульська	5926	22,00
Асканійська тонкорунна	5593	21,00
Мериноланшаф	1941	7,00
Прекос	933	4,00
Романівська	1947	7,00
Придніпровська м'ясна	756	3,00
Темноголова латвійська	206	1,00
Українська гірськокарпатська	1288	5,00
Сокільська	110	0,50

Досить складною є і процедура реєстрації нових популярних порід в Україні. Господарства імпортують тварин нових порід, які їм цікаві, однак не реєструють їх племінному реєстрі. Отже, офіційний перелік порід в Україні виглядає дещо архаїчно і не відповідає дійсності. Фактично державний реєстр і державна система племінної роботи живе своїм життям, а господарства з розведення овець – своїм.

Щодо офіційної породної структури племінного поголів'я, то нині в Україні розводять овець 10 порід: асканійська м'ясо-вовнова з кросбредною вовною, асканійська тонкорунна, асканійська каракульська, мериноланшаф, прекос, романівська, придніпровська м'ясна, темноголова латвійська, українська гірськокарпатська, сокільська (табл. 2). Більшість племінного поголів'я належить до порід комбінованого напряму продуктивності: м'ясо-вовнового та вовново-м'ясного.

Серед порід найбільша питома вага за чисельністю у **асканійської м'ясо-вовнової породи із кросбредною вовною**. Цю комбіновану породу овець апробовано в Україні у 2000 році. Вівці чутливі до високого рівня годівлі, ефективно використовують поживні речовини корму і максимально трансформують їх у продукцію, стійко передають нащадкам свої цінні ознаки. Тварини відповідають вимогам інтенсивної технології [20, 21, 22], тому їх розводять в усіх регіонах України. Середня продуктивність у породі наступна: вихід ягнят на 100 вівцематок – 71–101 гол., вихід чистої вовни становить 56–68 %.

Асканійська каракульська порода овець затверджена у 2009 році. Овець цієї породи розводять в Одеській, Херсонській, Чернівецькій областях. Загальна їх чисельність становить 5902 гол. Середня продуктивність: вихід ягнят – 100 гол., вихід каракулю першого сорту – 92–120 %.

Асканійська тонкорунна порода овець виведена академіком М.Ф. Івановим за період 1925–1935 рр. З метою поліпшення вовнових якостей у 1980 році було розпочато схрещування вівцематок асканійської тонкорунної породи з плідниками австралійської мериносової породи з високою якістю вовни [27, 29, 30]. Нині асканійську тонкорунну породу овець розводять у Запорізькій, Полтавській та Херсонській областях.

Овець породи **мериноландшаф** розводять у Львівській та Чернівецькій областях. Вони вирізняються невибагливістю до умов утримання, витривалістю, високою інтенсивністю росту, добрими м'ясними та вовновими якостями [5]. Вівцематки цієї породи характеризуються поліестричністю, високою плодючістю і материнськими якостями. Вихід ягнят на початок 2019 року становив 124 голови, вихід чистої вовни – 70 %. Завдяки своїй витривалості вівці придатні для цілорічного загінно-пасовищного утримання як на культурних, так і на бідних диких пасовищах. Вівцематок цієї породи успішно використовують і для чистопородного розведення, і для промислового схрещування з плідниками м'ясних порід з метою підвищення виробництва баранини та ягнятини високої якості.

За останні роки суттєво знизилась чисельність овець **породи прекос** (тонкорунного напряму). Її розводять лише у 3 племінних господарствах Львівської та Харківської областей. Вівці належать до комбінованого напряму продуктивності, поєднуючи високу вовнову продуктивність зі скороспілістю. Вони мають високі м'ясні якості та задовільну багатоплідність. Вівцематки поліестричні з високими показниками відтворення. Середній вихід ягнят у 2018 році – 89 голів, вихід чистої вовни – 50–52 %.

Романівську породу розводять у різних регіонах України. Романівські вівцематки поліестричні, скороспілі, з добрими показниками молочної продуктивності. В Україні середній вихід ягнят на початок 2019 року становив 145 голів, вихід чистої вовни – 55 %.

Овець **придніпровської м'ясної породи** розводять у Дніпропетровській області. Породу виведено в Україні з метою забезпечення розвитку нового спеціалізованого м'ясного напряму вівчарства. За материнську форму використовували асканійську м'ясо-вовнову з кросбредною вовною породу овець. Як батьківську форму було використано породи олібс та мериноландшаф м'ясного напряму продуктивності [18, 19, 20, 21].

Вівці цієї породи характеризуються добрими м'ясними показниками та скороспілістю. Потенційно вівцематки мають високі показники відтворення. На початок 2019 року в Україні було зареєстровано одне племінне господарство з їх розведення у Дніпропетровській області з рекордно низьким виходом ягнят 12 голів, вихід чистої вовни становив 52 %.

Темноголова латвійська порода – це скороспілі тварини з вираженими м'ясними формами. Вівцематки характеризуються високими молочними якостями. Племінних овець цієї породи в Україні на початок 2019 року зареєстровано лише в племінному господарстві Волинської області. Вихід ягнят у цьому господарстві становив 145 голів на 100 вівцематок, а вихід чистої вовни – 55 %.

Українську гірськокарпатську породу розводять у західних областях України. Порода створена на основі схрещування місцевих грубововних гірськокарпатських овець із напівтонкорунними цигайськими. Вихід чистої вовни становить 65–72 %, а вихід ягнят на 100 вівцематок – 102 голови. Вівцематки вирізняються високою молочною продуктивністю і гарно пристосовані до вологого й холодного клімату Карпат, оскільки для них характерним є руно з підвищеним умістом жиропоту і незначною кількістю пуху.

Сокільська порода належить до грубововних порід смушково-молочного напряму продуктивності. Її виведено ще у 17 столітті на Полтавщині завдяки селекції місцевих овець із сірим смушком та удосконаленню їх схрещуванням з каракульською породою. Вівці характеризуються витривалістю, вони невибагливі, високопродуктивні. Основним видом продукції від них є отримання смушків від забитих у 1–3 добовому віці ягнят. Розщеплення мастей у породі становить 80 % сірої та до 20 % чорної. Племінних овець розводять у Харківській області, де вихід ягнят становить 90 голів на 100 вівцематок.

Крім зазначених, в Україні розводять також понад 10 різних порід (саффольк, цигайська, гісарська, дорпер, лакон, шароле, тексель, ванбейська), які наразі не зареєстровані офіційно. Породна належність такого поголів'я визначається на основі зовнішнього вигляду тварин та з інформації від власника. Найбільше поголів'я таких тварин належить до гісарської та породи лакон.

Висновки. 1. Україна має природно-кліматичні, історичні, культурні та споживчі передумови для розвитку галузі вівчарства.

2. Позитивна динаміка зовнішнього товарообігу продукції вівчарства за останні 4 роки переконливо свідчить про високу репутацію української продукції і необхідність подальшого сприяння її просуванню на зовнішні ринки.

3. Аналіз даних зовнішньоекономічної діяльності свідчить про переважання експорту живих тварин над експортом продуктів переробки.

4. Племінна справа у вівчарстві в Україні не відповідає сучасним вимогам:

- загальна кількість племінного поголів'я в 26,7 тис. голів є недостатньою для потреб виробництва;

- в Україні не здійснюється селекція багатьох популярних порід овець, які користуються попитом у виробників і є наявними в країні;

- українська гірськокарпатська та сокільська породи належать до локальних порід, однак через відсутність організованої селекційної роботи вони можуть бути втраченими.

5. Для поліпшення стану вівчарства в Україні необхідно виконати комплекс заходів, зокрема:

- поширити систему державної підтримки на господарства з розведення овець;

- допомагати в пошуку нових ринків збуту для відгодованих тварин або м'яса за кордоном, особливо в мусульманських країнах;

- сприяти в будівництві забійних пунктів, зокрема із застосуванням системи забою халяль;

- задіяти механізми державної підтримки для оптимізації племінної бази та визнавати реєстри племінних тварин, які ведуться об'єднаннями виробників та асоціаціями;

- сприяти розвитку виробництва сирів з овечого молока (наприклад, спростити процедуру реєстрації виробничих потужностей для виробництва локальних сирів, запровадити маркування захищених регіональних виробників тощо).

Реалізація зазначених кроків сприятиме розвитку вівчарства в Україні та буде основою для виробництва достатньої кількості високоякісних харчових продуктів та збереження традиційних харчових уподобань різних регіонів країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко Н.В., Косова Н.О., Корх І.В, Рязанов П.О., Регіональні особливості тенденцій розвитку галузі вівчарства та виробництва вовни в Україні. Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. 2013. № 1(31). С. 93–98. URL:http://ojs.dsau.dp.ua/index. php/vestnik/article/view/84

2. Вдовиченко Ю.В., Жарук П.Г. Стан та перспективи розвитку галузі вівчарства України. Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. 2013. №1 (31). С. 135–138. URL:http://ojs.dsau.dp.ua/index. php/vestnik/article/view/71

3. Стан та наукове забезпечення галузі вівчарства в Україні/ Ю.В. Вдовиченко та ін. Науковий вісник «Асканія-Нова». 2016. Вип. 9. С. 3–16. URL:http://ascaniansc.in.ua/images/M_images/20169.pdf

4. Вдовиченко Ю.В, Жарук П.Г. Генетичні ресурси овець в Україні. Вісник аграрної науки. Київ, 2019. №5 (794). С. 38–44. DOI: 10.31073/agrovisnyk201905-04

5. Вівчарство України/за ред. В.М. Іовенка. Київ: Аграрна наука, 2017. С. 46–264. ISBN 978-966-540-459-0 URL:http://ascaniansc.in.ua/publikatsiyi/206-publikatsiyi-institutu

6. Державна митна служба України. URL:https://customs.gov.ua/

7. Державний племінний реєстр 2005 рік. Державний науково-виробничий концерн «Селекція», 2006. Т. II. 310 с.

8. Державний племінний реєстр 2006 рік. Державний науково-виробничий концерн «Селекція», 2007. Т. II. 310 с.

9. Державний племінний реєстр 2007 рік. Державний науково-виробничий концерн «Селекція», 2008. Т. II. 310 с.

10. Державний племінний реєстр 2008 рік. Київ: Державний науково-виробничий концерн «Селекція», 2009. Т. ІІ. 310 с.

11.Державний племінний реєстр за 2010 рік. Київ: Укрплемоб'єднання, 2011. Т. ІІ. 332 с.

12. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2014 рік / за ред. С. В. Прийми. Київ, 2015. Т. ІІ. 319 с. URL:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

13. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2015 рік / за ред. С. В. Прийми. Київ, 2016. Т. ІІ. 319 с. URL:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

14. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2016 рік / за ред. С. В. Прийми. Київ, 2017. Т. ІІ. 307 с. URL:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

15. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2017 рік /за ред. С. В. Прийми. Київ, 2018. Т. ІІ. 307 с. URL:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

16. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2018 рік / за ред. С. В. Прийми. Київ, 2019. Т. ІІ. 294 с. URL:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

17. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2019 рік / за ред. С. В. Прийми. Київ, 2020. Т. ІІ. 290 с. URL:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

18. Ерохин С.А. Динамика производства мяса по странам и континентам мира. Овцы, козы, шерстное дело. 2000. № 2. С. 7–13.

19. Колосов Ю.А., Широкова Н.В. Мясные качества чистопородных и помесных баранчиков разного происхождения. Овцы, козы, шерстяное дело. 2012. № 3. С. 39–42. URL:http://old.timacad.ru/deyatel/izdat/OvcyKozy/N3-2012.pdf

20. Польська П.І. Методичні основи породоутворення у вівчарстві м'ясо-вовнового напряму продуктивності. Вівчарство: міжвідом. темат. наук. зб. Нова Каховка: Пиел. 2006. С. 29–36.

21. Помітун І.А. Науково-практичне обґрунтування принципів селекції тонкорунних м'ясо-вовнових овець з урахуванням взаємодії "генотип–середовище": дис. … доктора с.-г. наук/ ДВНЗ Херсонський державний аграрний університет. Херсон. 2010. 400 с.

22. Помітун І.А. Селекційні методи підвищення конкурентоспроможності порід овець у регіоні Лісостепу і Полісся. Вісник аграрної науки. 2000. № 2. С. 104–105.

23. Програма розвитку галузі вівчарства України на 2012-2020рр. /Ю.В. Вдовиченко та ін. Нова Каховка, 2013. 60с.

24. Тваринництво України: статистичний збірник 2011. 2012. Державний комітет статистики України, Київ. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_ tvar_zb.htm

25. Тваринництво України: статистичний збірник 2018. 2019. Державний комітет статистики України, Київ. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_tvar_zb.htm

26. Тваринництво України: статистичний збірник 2020. 2021. Державний комітет статистики України, Київ. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_tvar_zb.htm

27. Scales G.H., Bray A.R., Baird D.B. et al. Effect of sire breed on growth, carcass, and wool characteristics of lambs born to Merino ewes in New Zealand. New Zealand J. of Agricultural Research. Wellington, 2000. Vol. 43. P. 93–100. DOI:10.1080/00288233.2000.9513412.

28. Suprun I., Getya A., Fychak V., Janíček M. Prospects of use of genetic resources of sheep in Ukraine. Acta fytotechn zootechn. 24. 2021. (1). P. 35–43. DOI:10.15414/afz.2021.24.01.35-43

29. Zonabend König E., Ojango J.M.K., Audho J. et al. Live weight, conformation, carcass traits andeconomic values of ram lambs of Red Maasai and Dorper sheep and their crosses. Tropical Animal Health and Production. Dordrecht, 2017. Vol. 49. P. 121–129. DOI:10.1007/s11250-016-1168-5.

30. Pașca I., Cîmpean A., Pusta D. et al. Carcass Characteristics of Purebred Tsurcana Lambs and F1 Crossbreds (Tsurcana × Vendeen). Bulletin of University of agricultural sciences and veterinary medicine. Cluj-Napoca, 2018. Vol. 75. P. 87–91. DOI:10.15835/buasvmcn-vm:005717.

REFERENCES

1. Boyko, N.V., Kosova, N.O., Korkh, I.V., Ryazanov, P.O. (2013). Regional'ni osoblyvosti tendencij rozvytku galuzi vivcharstva ta vyrobnyctva vovny v Ukrai'ni [Regional features of tendencies of development of branch of sheep-breeding and wool production in Ukraine]. Visnyk Dnipropetrovs'kogo derzhavnogo agrarnogo universytetu [Bulletin of Dnipropetrovsk State Agrarian University]. no. 1 (31), pp. 93–98. Available at:http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/vestnik/ article/view/84

2. Vdovichenko, Yu.V., Zharuk, P.G. (2013). Stan ta perspektyvy rozvytku galuzi vivcharstva Ukrai'ny [State and prospects of development of the Ukrainian sheep industry]. Visnyk Dnipropetrovs'kogo derzhavnogo agrarnogo universytetu [Bulletin of Dnipropetrovsk State Agrarian University]. no. (31), pp. 135–138. Available at:http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/vestnik/ article/view/71

3. Vdovychenko, Ju.V. (2016). Stan ta naukove zabezpechennja galuzi vivcharstva v Ukrai'ni [State and scientific support of the sheep industry in Ukraine]. Naukovyj visnyk «Askanija-Nova» [Scientific Bulletin "Askania-Nova"]. Issue 9, pp. 3–16. Available at:http://ascaniansc.in.ua/images/M_images/20169.pdf

4. Vdovychenko, Ju.V., Zharuk, P.G. (2019). Genetychni resursy ovec' v Ukrai'ni [Genetic resources of sheep in Ukraine]. Visnyk agrarnoi' nauky [Bulletin of Agricultural Science]. Kyiv, no. 5 (794), pp. 38–44. DOI:10.31073/agrovisnyk201905-04

5. Vivcharstvo Ukrai'ny/za red. V.M. Iovenka [Sheep breeding of Ukraine / ed. V.M. Iovenka]. Kyiv: Agrarian Science, 2017, pp. 46–264. ISBN 978-966-540-459-0 Available at:http:// ascaniansc.in.ua/publikatsiyi/206-publikatsiyi-institutu

6. Derzhavna mytna sluzhba Ukrai'ny [State Customs Service of Ukraine]. Available at:https://customs.gov.ua/

7. Derzhavnyj pleminnyj rejestr 2005 rik [State Tribal Register 2005]. Derzhavnyj naukovo-vyrobnychyj koncern «Selekcija», 2006 [State Research and Production Concern "Selection", 2006]. Vol. II, 310 p.

8. Derzhavnyj pleminnyj rejestr 2006 rik [State Tribal Register 2006]. Derzhavnyj naukovo-vyrobnychyj koncern «Selekcija», 2007 [State Research and Production Concern "Selection", 2007]. Vol. II, 310 p.

9. Derzhavnyj pleminnyj rejestr 2007 rik [State Tribal Register 2007]. Derzhavnyj naukovo-vyrobnychyj koncern «Selekcija», 2008 [State Research and Production Concern "Selection", 2008]. Vol. II, 310 p.

10. Derzhavnyj pleminnyj rejestr 2008 rik [State Tribal Register 2008]. Kyi'v: Derzhavnyj naukovo-vyrobnychyj koncern «Selekcija», 2009 [Kyiv: State Research and Production Concern "Selection", 2009]. Vol. II, 310 p.

11. Derzhavnyj pleminnyj rejestr za 2010 rik [State Tribal Register for 2010]. Kyi'v: Ukrplemob'jednannja, 2011 [Kyiv: Ukrplemobednannia, 2011]. Vol. II, 332 p.

12. Derzhavnyj rejestr sub'jektiv pleminnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2014 rik / za red. S. V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2014 / ed. S. V. Pryjmy]. Kyiv, 2015, Vol. II, 319 p. Available at:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

13. Derzhavnyj rejestr sub'jektiv pleminnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2015 rik / za red. S. V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2015 / ed. S. V. Pryjmy]. Kyiv, 2016, Vol. II, 319 p. Available at:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

14. Derzhavnyj rejestr sub'jektiv pleminnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2016 rik / za red. S. V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2016 / ed. S. V. Pryjmy]. Kyiv, 2017, Vol. II, 307 p. Available at:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

15. Derzhavnyj rejestr sub'jektiv pleminnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2017 rik /za red. S. V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2017 / ed. S. V. Pryjmy]. Kyiv, 2018, Vol. II, 307 p. Available at:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

16. Derzhavnyj rejestr sub'jektiv pleminnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2018 rik / za red. S. V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2018 / ed. S. V. Pryjmy]. Kyiv, 2019, Vol. II, 294 p. Available at:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

17. Derzhavnyj rejestr sub'jektiv pleminnoi' spravy u tvarynnyctvi za 2019 rik / za red. S. V. Pryjmy [State Register of Breeding Entities in Animal Husbandry for 2019 / ed. S. V. Pryjmy]. Kyiv, 2020, Vol. II, 290 p. Available at:http://animalbreedingcenter.org.ua/derjplemreestr

18. Erohin, S.A. (2000). Dinamika proizvodstva mjasa po stranam i kontinentam mira [Dynamics of meat production by countries and continents of the world]. Ovcy, kozy, sherstnoe delo [Sheep, goats, wool business]. no. 2, pp. 7–13.

19. Kolosov, Ju.A., Shirokova, N.V. (2012). Mjasnye kachestva chistoporodnyh i pomesnyh baranchikov raznogo proishozhdenija [Meat qualities of purebred and crossbred rams of different origins]. Ovcy, kozy, sherstjanoe delo [Sheep, goats, woolen business]. no. 3, pp. 39–42. Available at:http://old.timacad.ru/deyatel/izdat/OvcyKozy/N3-2012.pdf

20. Pol's'ka, P.I. (2006). Metodychni osnovy porodoutvorennja u vivcharstvi m'jaso-vovnovogo naprjamu produktyvnosti [Methodical bases of breed formation in sheep-meat meat-wool direction of productivity]. Vivcharstvo: mizhvidom. temat. nauk. zb. [Sheep breeding: an inter-known thematic scientific collection]. Nova Kakhovka: Pyel, pp. 29–36.

21. Pomitun, I.A. (2010). Naukovo-praktychne obg'runtuvannja pryncypiv selekcii' tonkorunnyh m'jaso-vovnovyh ovec' z urahuvannjam vzajemodii' "genotyp–seredovyshhe": dys…. d-ra s.-g. nauk/ DVNZ Hersons'kyj derzhavnyj agrarnyj universytet [Scientific and practical substantiation of the principles of selection of fine-wool meat-wool sheep taking into account the interaction "genotype-environment": dissertation. doctor of agricultural sciences Sciences / SHEI Kherson State Agrarian University]. Kherson, 400 p.

22. Pomitun, I.A. (2000). Selekcijni metody pidvyshhennja konkurentospromozhnosti porid ovec' u regioni Lisostepu i Polissja [Breeding methods to increase the competitiveness of sheep breeds in the Forest-Steppe and Polissya region]. Visnyk agrarnoi' nauky [Bulletin of Agricultural Science]. no. 2, pp. 104–105.

23. Vdovychenko, Ju.V. (2013). Programa rozvytku galuzi vivcharstva Ukrai'ny na 2012-2020rr [Program of development of the sheep industry of Ukraine for 2012-2020]. Nova Kakhovka, 60 p.

24. Tvarynnyctvo Ukrai'ny: statystychnyj zbirnyk 2011. 2012 [Livestock of Ukraine, Statistical Collection 2011. 2012]. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrai'ny, Kyi'v [State Statistics Committee of Ukraine, Kyiv]. Available at:http://www.ukrstat.gov.ua/ druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_tvar_zb.htm

25. Tvarynnyctvo Ukrai'ny: statystychnyj zbirnyk 2018. 2019 [Livestock of Ukraine: statistical collection 2018. 2019]. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrai'ny, Kyi'v [State Statistics Committee of Ukraine, Kyiv]. Available at:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/ publicat/Arhiv_u/07/Arch_tvar_zb.htm

26. Tvarynnyctvo Ukrai'ny: statystychnyj zbirnyk 2020. 2021 [Livestock of Ukraine: statistical collection 2020. 2021]. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrai'ny, Kyi'v [State Statistics Committee of Ukraine, Kyiv]. Available at:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/ Arhiv_u/07/Arch_tvar_zb.htm

27. Scales, G.H., Bray, A.R., Baird, D.B. (2000). Effect of sire breed on growth, carcass, and wool characteristics of lambs born to Merino ewes in New Zealand. New Zealand J. of Agricultural Research. Wellington, Vol. 43. pp. 93 –100. DOI: 10.1080/00288233.2000.9513412.

28. Suprun, I., Getya, A., Fychak, V., Janíček, M. (2021). Prospects of use of genetic resources of sheep in Ukraine. Acta fytotechn zootechn. 24, (1), pp. 35–43. DOI:10.15414/afz.2021.24.01.35-43

29. Zonabend König, E., Ojango, J.M.K., Audho, J. (2017). Live weight, conformation, carcass traits andeconomic values of ram lambs of Red Maasai and Dorper sheep and their crosses. Tropical Animal Health and Production. Dordrecht, Vol. 49, pp. 121–129. DOI:10.1007/s11250-016-1168-5.

30. Pașca, I., Cîmpean, A., Pusta, D. (2018). Carcass Characteristics of Purebred Tsurcana Lambs and F1 Crossbreds (Tsurcana × Vendeen). Bulletin of University of agricultural sciences and veterinary medicine. Cluj-Napoca, Vol. 75, pp. 87–91. DOI:10.15835/buasvmcn-vm:005717.

Состояние и перспективы развития овцеводства в Украине

Супрун И. А., Гетя А. А., Фичак В. Н.

Цель исследований – анализ и освещение современного состояния племенного овцеводства в Украине, характеристика отечественных пород овец, которые являются базой для племенной работы в Украине, и прогнозирование их значения в породообразующем процессе. Для анализа состояния развития овцеводства в Украине было использовано Государственный реестр субъектов племенного дела в животноводстве за 2005–2019 гг., Статистический сбор-

ник «Животноводство Украины» за 2011, 2018, 2020 гг. и данные Государственной таможенной службы Украины.

Проведен анализ развития овцеводства в Украине. Доказано, что в условиях затянувшегося кризиса за последние 15 лет племенное овцеводство в Украине претерпело существенного сокращения численности поголовья, сужения породной структуры и изменения формы собственности, несмотря на то, что в стране имеются природно-климатические, исторические, культурные и потребительские предпосылки для развития отрасли овцеводства. Сейчас племенная база овцеводства в Украине состоит из 36 хозяйств, где разводят 10 пород овец. Общее поголовье овец сейчас составляет 0,7 млн, из которых 26, 7 тис. овец зарегистрировано племенными.

Наибольшее поголовье овец сосредоточено на юге и западе страны, где природно-климатические условия благоприятны для ведения отрасли. Лидерами по численности являются Одесская и Закарпатская, Черновецкая и Запорожская области. Племенное поголовье сосредоточено в Одесской и Херсонской областях. Самыми многочисленными породами являются асканийская мясо-шерстная с кроссбредной шерстью и асканийская каракульская.

Сделаны выводы о высокой репутации украинской продукции и необходимости дальнейшего содействия ее продвижению на внешние рынки, поскольку отмечено положительную динамику внешнего товарооборота продукции овцеводства за последние 4 года. Анализ данных внешнеэкономической деятельности свидетельствует о преобладании экспорта живых животных над экспортом продуктов переработки.

Племенное дело в овцеводстве в Украине не соответствует современным требованиям, поскольку общее количество племенного поголовья в 26,7 тыс. голов недостаточно для нужд производства. В Украине не осуществляется селекция многих популярных пород овец, которые пользуются спросом у производителей и уже наличествуют в стране. Украинская горнокарпатская и сокольская породы относятся к локальным пород, однако из-за отсутствия организованной селекционной работы они могут быть утрачены.

Ключевые слова: овцеводство, порода, тип, поголовье, бараны-производители, овцематки, ягнята, выход чистой шерсти, выход ягнят.

The current state and future outlook for development of sheep breeding in Ukraine

Suprun I., Getya A., Fychak V.

Our research aimed to analyse the current state of the sheep industry in Ukraine, to highlight the geographical location of genetic resources, to describe the state of the breeding work, and to form the proposals for the development of this branch in the future. The date from the State register of breeding farms for 2005-2019 and statistical reporting were used for analysis.

It is shown that Ukraine has good natural and climatic preconditions, as well as customer demands for the development of the sheep industry. In addition to the domestic market, it is necessary to look for opportunities to enter foreign markets.

Over the last 15 years, the sheep industry in Ukraine has undergone significant changes: the form of ownership has changed, the number of livestock has decreased and the breed composition of sheep has changed. At present time, there are 0.7 million sheep in Ukraine, 26.7 thousand are registered like breeding animals belonging to 10 breeds.

Breeding work in the sheep industry in Ukraine does not meet modern requirements: the total number of breeding stock of 26.7 thousand is insufficient for production needs. The number of farms engaged in sheep breeding has critically decreased. The situation is critical for such breeds as the Latvian dark-headed, Ukrainian mountain Carpathian and Sokilska.

There is no organized breeding workin Ukraine regarding many popular breeds of sheep, which are popular among producers and are already available in the country. Ukrainian mountain Carpathian and Sokilska breeds belong to local breeds, but due to the lack of organized selection work they may be lost.

The largest number of sheep is concentrated in the south and west of the country, where the climatic conditions are favourable for this branch in the past. The leaders in terms of numbers are Odesa and Transcarpathia, Chernivtsi and Zaporizhia regions. Breeding pedigree animals are concentrated in Odesa and Kherson oblasts. The most numerous breeds are the Askanian meat-wool breed with crossbred wool and the Askanian Karakul breed.

Taking into consideration the big potential of the sheep breeding, it is proposed to perform some steps to stimulate its development in Ukraine. To improve the sheep industry in Ukraine it is necessary to implement a set of measures, in particular: to extend the system of state support to the sheep industry; to promote the construction of slaughterhouses, including the use of the slaughter system HALAL; to assist in finding new markets for fattened animals or meat in abroad, especially in countries with Muslim population; to use state support mechanisms to facilitate breeding work; to allow to keep registers of breeding animals by producer associations and other interested organizations; to simplify the procedure for registration of production facilities for the production of local cheeses and other products; to impose a duty on the export of adult animals not for breeding purposes. The implementation of these measures will promote the development of sheep breeding in Ukraine and will serve as a basis for the production of a sufficient amount of high-quality food products and the preservation of traditional food preferences of different regions of the country.

Key words: sheep breeding, breed, local breed type.

Copyright: Супрун І.О., Гетя А.А., Фичак В.М. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

ORCID iD:
Супрун І.О. https://orcid.org/0000-0001-8105-1923
Гетя А.А. https://orcid.org/0000-0002-4747-9261